

Kronika

SREČO ZAJC, SLANA USTA

Književnost

Lansko jesen se je s svojo prvo zbirko pesmi predstavil Srečo Zajc. Izšla je pri Partizanski knjigi, ta si očitno lahko privoščiti zglednejšo opremo od drugih založb, ki vsaj po oblikovni plati opravijo s podobnimi prvenci na hitro in skromno. Slana usta je s pomočjo hvaležne črne barve lepo oblikoval Brane Bratković, izšla je kar v 600 izvodih in šteje 66 strani.

Zbirko sestavlja šest razdelkov. Namesto klasičnih spremnih besed na zavihku, s katerimi pokroviteljski založniki radi pospremiijo na svetlo prve literarne stopinje, stojijo na začetku suverene avtorjeve Uvodne pripombe zbiralca teh pesmi. Ta uvod, ki naj bi bil duhovita romantična potegavščina v modernem stilu — avtor se postavlja v vlogo naključnega najditelja pesmi in se hoče kot ustvarjalec navidez skromno distancirati od njih — je glede na sicer običajno predstavitev pesmi v knjigi brez posebnega pomena, zato deluje s svojim literarno poučenim sprenevedanjem nekoliko moteče.

Ob branju Zajčeve zbirke je najzanimivejše opazovati očitno spremenljivo in v estetskem pogledu zelo usodno razmerje med jezikovnim zapisom in njegovim bolj ali manj konkretnim pomenom. Globlji premiki v smeri osamosvajanja zraka, kar je v bistvu glavna poetološka fizionomija te zbirke, so verjetno stvar kronologije avtorjevih samospraševanj o poeziji, čeprav so podatki o kakršnikoli eksplicitni poetiki dokaj minimalni. V pesmi, ki začinja prvi cikel, srečujemo dokaj običajno, mladostno intimistično pozicijo. Takole pravi v prvi kitični pesmi Epitaf: Cigan sem/ s kapljjo pesmi na ustih/ s prsti vetra v laseh (str. 11). V

tem smislu je zapisan zlasti prvi cikel Slika z gospo. To so ljubezenski teksti, ki z rahlo ironičnim nagovorom na abstraktno »gospo« povedo le malo obvezujoče erotičnega, razen zadnjega prispevka v ciklu (Tvoja slika), ki izpoveduje resno eksistencialno privrženost ljubezni. V zadnjih pesmih tega razdelka je že čutiti močan odmik od enoznačnih jezikovnih shem; a erotika kot téma se ponavlja in odmeva skozi celotno zbirko.

Rahla modifikacija poetološkega stališča je razvidna že na strani 18: Popotnik sin zakletga debla/ strahotni čolnar ljubezni/ evnuh besede in barv«, pozicija, ki kliče k esteticizmu, se pesniku izkaže za plodnejšo. Iz nje so se rodili razdelki Grafike, Barve in Reliefi. Zlasti prva dva prinašata ustvarjalno kulminacijo Slanih ust. Ker avtorjeva afiniteta do likovnih izdelkov ni podana vizualno opisno, celo impresija je komajda opazna, pač pa stopa v ospredje jezikovno estetska refleksija likovne inspiracije, je v pesmih teh dveh likovnih ciklov dosežena tako prijetna skladnost »besede in barv«, kot je uresničena tudi najrelevantnejša estetska čvrstina jezika in avtonomnega pomena. Pesmi Grafike, Aprilske jagode, Starci, Le mond d'amour, Rdeči akt in Mlinarjev zet sodijo s svojo zrelo in izčiščeno refleksivno težo med boljše izdelke novejšo slovenske poezije. Oglejmo si pesem Mlinarjev zet: Nič ni tako tujega kot ljubica/ ki se kopa predana v tolmu/ gola in neresnična leži v mreži las/ tanka kakor sapa in hitra kakor noč// Nič ni tako negotovega/ kakor čas ko odlaga svoja krila/ ko se levi spodnjica temne noči/ da bi razkrila neponovljivo smrt (str. 47).

Poslednja razdelka, Metalci diska in Zapuščeni v slikah, sta hibridni tvorbi. Na eni strani imamo opravek z družbeno ironijo, kritiko ali tudi s čisto navadno anekdotičnostjo, na drugi pa se avtor s pretirano lahkoto spušča v popularno jezikovno ekshibicijo. Pesem Pastirica žgance kuha na primer je popoln primer nekontrolirano samoljubnih pesniških užitek. V glavnem si pesnik pomaga z lomljenjem sintakse, a ohranja neko minimalno logično sporočilo. Poslednje pesmi so najdalgočasnejše pesmi zbirke.

Resnično vredno težišče Slanih ust je v osrednjem delu. Tu je Zajčeva poezija našla ustrezno izgovorjavo; uspela je ubežati tako šabloniziranemu ubesedovanju, kakršno pretežno zasega prvi razdelek, kakor tudi nasilno inovativnim posegom zadnjih pesmi. V tem zgoščenem območju je avtor zapisal nekaj pesmi, h katerim se je vredno vračati. V globinski metaforiki, ki izloča temno lepoto bivanja, je čutiti Rilkejev vpliv, toda v dobrem pomenu besede. V celoti pa je knjiga estetsko in tematsko neenotna; preočito je pomanjkanje ustreznega pesniškega gradiva, ki bi zdržalo enakomerno intenziteto. Ob tej pomanjkljivosti, ki je dovolj običajna za prvence, daje prva knjiga Sreča Zajca vtis resnega pesnika, ki sicer prisega na elementarna čustva in strasti, a se zdi, da je njegova ustvarjalna narava bližja statično refleksivni liriki.

MIHA AVANZO, MARNJE

Tretja pesniška zbirka Mihe Avanza nosi blag naslov Marnje. Izdala jo je mariborska Založba Obzorja (1978) z duhovito, tekstom skladno opremo Borka Tepine. Pesmice, kakršne bremo v Marnjah, po temi in stilu lepo nadaljujejo prejšnji zbirki, Pravica skazica (1973) in Pesniški list št. 26 (1975), saj Avanzu sploh ne gre za kakšno

težko genezo diahronih struktur, temveč za lahkotno, ljubko, radoživno, hudomušno, smešno in čisto malo žalostno zapisovanje; kakor bi se nežno pogovarjali ob kavi ali se melanholično zamišljali v bežne, pretekle in sedanje stvari. Taki so tudi naslovi pesmi, kot brezbrizne marnje, skoraj fraze, za katerimi pa je v zbrani pozornosti mogoče čutiti gojeno naivnost ali osveščeno prijaznost. Že kar na začetku srečamo takole marnjo, ki se ji reče Roko na srce: Svoboda, / to je dovolj zraka / za dihanje. / Srečno jutro / z brezskrbnim dnem. ' Ščeбетave deklice. / Ljudje z gubami okrog oči / samo od smeha (str. 11).

Sicer pa so te pesmi pretežno ljubezenske. In takoj je treba dodati: to so gotovo z vsem, kar je v ljubezni hudega, najmanj obremenjene, in z vsem, kar je v ljubezni lepega, najbolj pristrčne pesmi v vsej slovenski erotični poeziji. Naslov imajo kar po dekliških imenih in ena izmed njih, tista o Nuši, pravi: Samo toliko: / z Nušo sva bila zaprta v omari, / pred dolgimi leti, / zdaj pa si samo pokimava / in njeni otroci / hodijo že v šolo (str. 57, Nuša). V Marnjah je polno prisotnih in odsotnih deklic, ki zasople in razoglave na pomlad tekajo okrog in se za hip obrnejo v šibki mreži moških sanj.

V tako prijaznih razmerah je jasno, da se mora avtorjev poetološki pomislek nenehno srečevati z vprašanjem o vertikalni učinkovitosti take poezije. Kajti že v prvi pesmi Tako je to izpostavi dilemo, ki govori o razmerju med usodnim svetom zgodovine in minljivim čarom intimne zasebnosti. V zadnji pesmi pa se dilema takole razreši: Mnogo zanimivejše / od napisanih / so / nenapisane pesmi (str. 63, Zanimivo, zanimivo). Zanimivost je treba seveda razumeti kot blagi filantropični užitek marnje na račun odvratne zgodovine. — Tudi zaradi vseh teh nenapisanih pesmi berite Marnje!